

ABONEMENTD V QIRA TZALINDA
OXUCULARA K TABXANA XDM T N N
T K L M S L L R

A. .C F ROV

Ba mü llim

Bakı Dövl t Universiteti

m.mehman li@mail.ru

M qal d müasir dövrd oxuculara abonementd v qira t zalında kitabxana xidm tinin v ziyi ti konkret fakt v r q ml r sasında t hlil edilmi , i i yax ıla dırmaq üçün bir sıra tövsiy l r verilmi dir. Bu zaman T rt r rayon zona t crüb stansiyası kitabxanasının i t crüb sin isnad edilmi dir.

Açar sözl r: abonement, oxu zalı, oxucu, k nd t s rrüfatı.

Az rbaycan Respublikasında h yata keçiril n aqrar islahatlara uyğun olaraq aqrar sah d aparılan elmi t dqi qat i çil rinin istehsalatda t tbi q edilm sinin s m r liliyini artırmaq m qs di il K nd T s rrüfatı Nazirliyinin t bbüsü il 9 müxt lif regional elmi m rk zl r yaradıldı. Bunlara Quba, Salyan, Beyl qan, Kürd mir, T rt r, L nk ran, G nc , ki v Naxçıvan REM-l r aiddir [1.1]

H yata keçiril n t dbirl r bir çox sah l rd oldugu kimi bitkiçilik v heyvandarlıq m hsullarının istehsalının strukturunda da mü yy n d yi iklikl - r s b b olmu dur. Bütün bunları n z r alaraq K nd T ss rrüfatı Nazirliyinin Aqrar Elmi M rk zi sistemind yerin yetiril n elmi-t dqi qat mövzularının ks riyy ti praktik h miyy t da ıyaraq yeni sortların v bec rilm texnologiyalarının t kmill dirilm sin , bitkiçilikd v heyvandarlıqda s m r li mühafiz üsullarının i l nm si m s l l rinin öyr nilm sin h sr edilmi dir [2.5].

K nd t ss rrüfatında h yata keçiril n iqtasadi islahatların hüquqi sasını is Az rbaycan Respublikası Milli M clisinin q bul etdiyi normativ hüquqi s n dl r t kil edir. qtisadi islahatların h yata keçirilm sind v müt x ssisl rin elmi bilikl rinin artırılmasında kitabxanalar böyük rol oynayır. Xalqın m n vi zakası, tarixi yadda ı, b ri bilikl rin ”qızıl fondu” sayılan kitabxanalar müasir elmi t r qqinin aparıcı qüvv l rind n biri kimi elmi informasiya v m d ni t rbiy i in s m r li t sir göst r n bir sosial istitut s viyy sind hazırki raitd daha ardıcıl f aliyy t göst rilm lidir [3, 3].

Hazırkı dövrd ktap, kitabxana v c miyy t problemi bilavasit xalqın t r qqisinin sas amill rind n biri olduğundan, halinin çap s rl rind n ictimai istifad sinin mühüm vasit si kimi meydana çıxır. H r bir kitabxana qar ı-

sında duran məqsəd və vəzifələrinə uyğun olaraq yata keçirmək üçün elm və bilik sahələrindəki məlumat mənbəsi hesab edilən kitabları, dövrünün əhəmiyyətli çap məhsulunun bütün növlərini öz fondunda toplamalı və həmin materialların nəqlini, o cümlədən çap olunmamış materialların hər vasitə ilə təbliğində çalışmalıdır. Təbii ki, bu zaman kitabxanaların xidmət profili qarşısında duran məqsəd və vəzifələr əsas əhəmiyyətə hesab olunur. Son məlumatlara görə ölkəmizdə 10 mindən artıq kitabxana vardır ki, bunların da 4 mindən artığı universal kütləvi kitabxanalardır. Bu kitabxanaların fondunda 50 milyon nüsxəyə qədər kitab toplanmışdır və ondan 2 milyondan artıq oxucu istifadə edir [1].

Alim və mütəxəssislər kitabxana xidmətinin tərkibindəki sahəsinə görə kənd təsərrüfatı kitabxanalarının özünəməxsus yeri və rolu vardır. Müasir mərhələdə kənd təsərrüfatı kitabxanalarının başlıca vəzifəsi dövlətin aqrar siyasətinin həyata keçirilməsində kənd təsərrüfatı mütəxəssislərinin və qulluqçularına, elmi işçilərə, fermer təsərrüfatlarına, aqrar-sənaye birliklərində fəaliyyət göstərən bütün oxuculara səmərəli kitabxana-bibliografiya və informasiya xidmətinin təklif etməkdən ibarətdir. Respublikanın ixtisaslaşdırılmış kənd təsərrüfatı kitabxanaları sistemində 728622 nüsxəyə yaxın olan 27 kitabxana fəaliyyət göstərir. Kənd təsərrüfatı kitabxanaları bəlkə də respublika həmiyyətli mərkəzi elmi kitabxana, kənd təsərrüfatının ayrı-ayrı sahələrində elmi tədqiqat institutlarının kitabxanaları, təcrübə stansiyalarının kitabxanaları daxildir. Təhsil məqsədlərinin kitabxanaları isə bu bəkdən çıxarılmalı və Təhsil Nazirliyinə təbə edilmişdir [4].

İqtisadiyyat bazarı münasib tələblərində qurmaq və kənd təsərrüfatı böhranını aradan qaldırmaq üçün ölkədə kənd təsərrüfatı sahəsində elmi işçilərinin, aspirantların, mütəxəssislərinin ixtisaslaşdırılmasını daha da artırmaq, onların sorğularını tam hərtərəfli ödəməklə lazımdır. Müasir rəitdə kənd təsərrüfatı elminin son nailiyyətlərinin, eləcə də qabaqcıl təcrübənin məqsəd uyğun şəkildə geniş təbliğin bu kitabxanadan tərtib edilən Zona Təcrübə Stansiyasının xüsusi rolu vardır. Bu kitabxana 1976-ildən fəaliyyət göstərir [1].

ZTS-in qarşısında duran elmi-tədqiqat və təcrübə vəzifələrinə yerini yetirilməsində onun kitabxanasının da çox böyük həmiyyəti vardır. Məlum olduğu kimi təcrübə stansiyasının kitabxanaları qapalı tipli dar profilli kitabxanalardır. O, əsas etibarilə ancaq ZTS-in işçilərinə xidmət edir və öz işinin onun həyata keçirdiyi vəzifələrə müvafiq olaraq qurur [8]. Kitabxana elmi işçilərə və mütəxəssislərə xidmətini abonement, qiraət zalı və qismən də KAA vasitəsilə həyata keçirir. Kitabxana öz fondunun qismən kitabxana kollektorundan və kitab mənzilindən aldığı qiymətli bağlamalar hesabına genişləndirmişdir. 2007-ci ildə kitabxananın fondunda 9.592 nüsxədə biyyat olmuşdur. Mübadilə fondunda 675 nüsxə, müasir fonda 675 nüsxədə biyyat olmuşdur. Həmin il kitabxananın 70 nəfər daimi oxucusu olmuş, kitabxanaya gəlmiş 3.250 olmuş -

dur. Onlara verilmiş n d l rin sayı is 9235 olmu dur ki, bunlardan da 975 nüsx si ictimai-siyasi d biyyat, 3477 nüsx si k nd t s rrüfatı d biyyatı, 912 nüsx si is b dii d biyyat v s.-dir [1].

Bu göst rici qapalı tipli, dar profilli kitabxana üçün o q d r d pis deyil.

ndi is kitabxanada abonement v qira t zalı vasit sil müt x ssisl r v elmi i çil r , ümumiyy tl , oxuculara xidm t i inin t kili xüsusiyy tl rinin fakt v r q ml rl izah etm y , burada olan nöqsan v çatı mamazlıqları a kara çıxarmaga çalı aq. M lum olduğu kimi, ist nil n tip v növd n olan kitabxanaların abonement v qira t zallarının i ind spesifik xüsusiyy tl rl b rab r, bütün kitabxanalar üçün ümumi olan xüsusiyy tl r d xasdır. Ba qa bir t r fd n is bütün kitabxanaların abonement v qira t zallarında oxuculara, el c d müt x ssis oxuculara xidm t i inin tabe olduğu ümumi n z ri saslar mövcuddur. Bütün bunlara gör d T rt r ZTS kitabxanasında abonement v qira t zalında oxuculara xidm t i ini izah edib ümumil dirm zd n vv l bu ümumi xüsusiyy tl r v n z ri saslar haqqında m lumat verm k, sonrakı izahat zamanı is m hz bu m lumatlara isnad etm k m qs d uygun olar.

Abonement fondnda olan çap s rl rinin v dig r materialların kitabxanadan k narda istifad sini mü yy n rtl rl (qaytarma müdd ti, mühafiz t minatı v s.) t kil edib h yata keçir n kitabxana öb sidir. Abonement h m kütl vi, h m d elmi kitabxanada t kil edilir. "Abonement" sözünün m nası müyy n müdd t rzind n d ns istifad etm k, xidm t hüququ dem kdir [7].

Kitabxanadan el kitab almaq hüququ ayrı-ayrı v t nda lara (f rdi abonement), b zi xüsusi kitabxanalarda is müt x ssisl r v dig r t kilatların i çi kollektivl rin (kollektiv abonement) verilir. Elmi kitabxanalarda kütl vi kitabxanadan f rqli olaraq ev daha ox kitab verilir ki, bu da elmi i çil rin v müt x ssisl rin m yinin xarakteri il mü yy n edilir. Elmi kitabxanaların oxu zallarında sas fondndan ev kitab verili i m nt q l ri d yaradılır. ks r hallarda abonement kitabxananın müst qil öb si kimi t kil edilir. Böyük elmi kitabxanalarda ixtisasla dırılmı abonementl rin müxt lif növl ri olur.

T rt r ZTS kitabxanasında abonement öb si çox sad qurulu a malikdir. Bu is kitabxananın xarakteri, daha dogrusu, onun qaralı tirlid ar profilli kitabxana olması il xarakteriz edilir. 2007-ci ild kitabxananın 70 n f r oxucusu olmu dur ki, onların da ks riyy ti abonement öb sind n f al kild istifad etmi l r. Onlara 9235 nüsx d biyyat verilmi dir ki, bunun da 975 nüsx si ictimai-siyasi d biyyat, 3477 nüsx si is k nd t s rrüfatı d biyyatıdır. Bunlardan 6600-ü kitab v bro üra, 2635-i is dövri v ardı davam ed n n r olmu dur. Ümumi kitab fondu is 9592 nüsx olmu dur. Bu ild müraci t ed n oxuculara 16 adda d biyyat üçün "r dd cavabı" verilmi dir. 2007-2008-ci ill rd kitabxananın abonement öb si vasit sil kitab verili i ümumi kitab verili inin nisb t n az hiss sini t kil etmi dir [1].

T dqiç olunan dövrd kitabxananın daimi oxucularının gah artıb, gah da azalması il laq dar olaraq abonementin istifad ed n oxucuların sayı da müxt lif olmu dur. Lakin buna baxmayaraq oxuculara xidm t i ind aparıcı yeni yen d oxu zalı tutmu dur. Kitabxananın ks riyy ti ancaq ZTS-in öz m kda ları olmu dur. Kitabxananın 2007-2008-ci ill rd ki i il daha yaxından tanı olmaq üçün a gıdaki c dv l müraci t ed k.

<i>ll r</i>	<i>Oxucu ların sayı</i>	<i>F rdi abonem ent</i>	<i>Oxu zalı</i>	<i>K/t müt x</i>	<i>Elmi i çil r</i>	<i>Ba qa oxucu lar</i>	<i>G l n l rin sayı</i>
2007	70	50	20	14	51	6	6220
2008	72	55	20	19	48	9	6712

N rl r üzr s n dl rin verili i

<i>ll r</i>	<i>V. .m.</i>	<i>.s. .</i>	<i>K.t. .</i>	<i>B. .v.d.e.s.</i>	<i>K.v.K/x.</i>	<i>D/n</i>
2007	9235	975	3477	4783	6600	2635
2008	9250	950	3510	4790	6610	2640

C dv ll rd n göründüyü kimi, müxt lif ill rd kitabxananın abonement v oxu zalının göst ricil ri müxt lif cür olmu dur, il rzind veril n d biyyatın miqdarı gah artmı , gah da azalmı dır. Lakin abonement öb sind çox zaman oxuculara “r dd” cavabının verilm si kitabxananın fondunun oxucu sorgularının xarakterin müvafiq olaraq ist nil n kild komplektl dirilm - diyi baxımından narahatlıq dogurmaya bilm z. Ümumiyy tl , bir çox çatı - mazlıq v nöqsanlar vardır. H r eyd n vv l qeyd etm k lazımdır ki, abonement öb sinin i i daha çox texniki xarakter da ıyır, daha dogrusu, öb öz i ini yalnız kitab verili i il kifay tl nmi hesab edir. Burada oxuculara kitab seçilm si i in köm k, mütali y r hb rlik, oxucu sosrgularının istiqam tl n - dirilm si m s l l rin , dem k olar ki, az fikir verilir. Kitabxanada oxucularla f rdi is bir o q d r d fikir verilm mi dir. N hay t, abonement öb sinin oxu zalı il laq si çox z ifdir. T rt r ZTS kitabxanasının oxu zalının i i abone - ment öb sin nisb t n daha yax ıt kil edilm i dir. Oxucuların dövri n rl r - l , kitablarla, audiovizual materiallarla i l y bil c kl ri xüsusi yeri olan kitabxana öb si oxu zalı adlanır [1].

Oxucuların t hsil v pe sorgularının mür kk bl m si il laq dar olaraq hazırda haliy kitabxana-biblioqrafiya xidm tinin t kilind oxu zalla - rında h miyy ti n z r çarpacaq d r c d artır. Lakin bir çox kütl vi, habel

elmi kitabxanaların oxu zallarının v ziyi ti oxucuların artmaqda olan t l bl -rin cavab vermir. Oxu zalının i inin t kilind onun yardımçı fondu mühüm rol oynayır. Ümumiyy tl , bu fond kitabxana üzr kitab verili inin t kilind mühüm yer tutur. Oxu zalının yardımçı fondu oxucu sor ularının operativ kild öd nilm sin xidm t etdiyin gör , burada sas etibaril son ill rd d rc edilmi n rl r öz ksini tapmıdır. Lakin n z r almaq lazımdır ki, müxt lif tipli d biyyat üçün “köhn lm ” mexanizmi müxt lifdir. M s l n, elmi s rl ri oxucular daha uzun müdd t rzind soru ur. Bu halda yardımçı fonda müxt lif tipli kitabların saxlanma müdd ti d müxt lif olmalıdır. Oxu zalında kitab verili inin texnikası v uçotu abonementd n bir q d r sad dir.

T rt r ZTS kitabxanasının oxu zalı ba lıca kitab verili i m nt q sidir. 20 n f rlik bu oxu zalının yardımçı fondundan istifad açıq r f üsuluna saslanır. Burada soraq-bibliografiya n rl ri, müxt lif növ ensklopediyalar, lüg tl r, q zet v jurnallar oxucuların açıq istifad sin verilir. Stansiyanın i çil ri oxu zalından tez-tez istifad edirl r. Oxu zalının i ini tam kild aydınla dırmaq v izah etm k m hz bu s b b gör mümkün olmamıdır. Daha d çiq des k, oxucuların yardımçı fondun bir hiss sind n s rb st kild istifad etm l rinin uçotunun aparılmaması oxu zalının i i haqqında tam t s vvür ld etm y imkan vermir. Lakin kitabxananın, xüsusil d oxu zalının günd lik i t crü b sinin öyr nilm si göst rir ki, ZTS-in bütün i çil ri bu v ya dig r d r c d oxu zalının s rb st yardımçı fonduna müraci t edirl r. Oxu zalına 2008-ci ilin bir ayı rzind 216 g li olmu , oxucular daha çox q zet v jurnallardan, habel soraq kitablarından istifad etmi l r.

Ümumiyy tl , 2008-ci ild kitabxanaya 2335 n f r oxucu g li i olmu v onlara 9250 nüsx d biyyat verilmi dir ki, bunun da çoxu oxu zalının payına düür. Bu r q min qeyri-tamligını, daha dogrusu oxu zalının s rb st fondundan istifad nin uçotunun aparılmadığını da n z r alsaq, oxu zalının kitab verili ind ki rolu haqqında tam t s vvür ld ed bil rik. ZTS-nin kitabxananın oxu zalının i ind d b zi nöqsan v çatı mazlıqlar lmu dur. H r eyd n vv l, t dciq olunan dövrd zalın yardımçı fondunun geni l ndirilm si, onun t rkibi zalın qar ısında duran v zif l rl uyğunla dırılmamıdır. Burada k nd t s rrüfatı üzr soraq-bibliografiya n rl rinin miqdarı çox az olmu dur.

Kitabxananın oxu zalı abonementd n f rqli olaraq f rqli xidm t i in mü yy n d r c d yer vermi s d bu i d b zi nöqsanlar olmu dur. Bunlara baxmayaraq oxu zalının kitabxananın f aliyy tind tutdugu rol çox mühüm v h miyy tli olmu dur. Buna gör d T rt r ZTS kitabxanasının b hs edil n dövrd ki f aliyy tinin q na tb x hesab etm k olar.

D B İYAT

1. REKTK-nın 2009-cu il hesabatı.
2. Elmi-tədqiqat müəssisələrinin 2008-ci ildəki fəaliyyətinin əsas yekunları.-B.,2009, s.5.
3. Niftullayev V. Kənd təsərrüfatının iqtisadiyyatı.-B.:Elm,1996, s.3.
4. Rzayev S. Kitabxana xidməti. Dərslər.- B.: "Turan evi",2009, s.142.
5. ( ). - ., 1976.- .11.
6. Xəlilov A.A. Kitabxana ünvanına giriş. Dərslər. - B., 2003, s.156-157.
7. : .- .: . 1981,c.254.

**ABOUT THE ORGANIZATION PROBLEMS
OF LIBRARY SERVICE FOR READERS IN READING HALLS**

A.A.JAFAROV

SUMMARY

Keywords: *subscription, reading-hall, reader, agriculture.*

In the presented article the situation of library service in reading halls has concretely been analysed on the base of facts and some advice are put forward for improving the quality of service.

.A.